

باسمه تعالی

پاسخ به ۱۲ سوال کمیسیون ویژه برجام درباره:

«سرنوشت تحریم‌ها در برجام»

معاونت علمی و پژوهشی سازمان بسیج دانشجویی

قرارگاه شهید احمدی روشن

مهر ۱۳۹۴

مقدمه

معاونت علمی و پژوهشی سازمان بسیج دانشجویی از دو سال گذشته با راه‌اندازی کارگروه تحریم در قرارگاه شهید احمدی روشن اقدام به بررسی و رصد تحریم‌های اعمال شده علیه جمهوری اسلامی ایران نموده است. به همین سبب پس از حصول توافق نهایی «برجام» تحلیل خود از وضعیت و سرانجام تحریم‌های اقتصادی در برجام را در قالب گزارش «سرنوشت تحریم‌ها در برجام» منتشر کرد.

بررسی‌های صورت گرفته در این معاونت حاکی از عدم حصول نتیجه مطلوب ملت ایران در حوزه تحریم‌ها است. هیچ یک از تحریم‌های اقتصادی، مالی و بانکی اعمال شده علیه ایران لغو نشده و ساختار تحریم‌ها حفظ شده است و همچنین برداشته شدن تحریم‌ها (تعلیق، توقف موقت اجرا و ...) منوط به انجام تعهدات ایران و راستی‌آزمایی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی شده است.

بازگشت‌پذیری سریع تحریم‌ها (snap-back) شبی دایمی از ترس را بر روی ایران ایجاد خواهد کرد و زمینه‌ای برای نفوذ بیشتر آمریکا را مهیا می‌کند. حفظ ساختار تحریم‌ها و مهندسی صورت گرفته بر روی داده‌ها و ستانده‌ها و زمان‌بندی آنها در توافق اثبات می‌کند که آمریکا به دنبال آن است که ایران انقلابی را برای مدت طولانی حداقل ده سال مهار کند.

با تشکیل کمیسیون ویژه بررسی برجام در مجلس شورای اسلامی و تاکید ویژه رهبر انقلاب اسلامی درباره نقش مجلس در این مقطع تاریخی، وظیفه همه کارشناسان و تحلیل‌گران یاری رساندن به این کمیسیون به منظور دریافت ادراک مبتنی بر واقعیت از برجام است.

این گزارش ماحصل پاسخ به تعدادی از سوالات کمیسیون ویژه برجام درباره سرنوشت تحریم‌های اقتصادی در برجام است. امید است این نوع اقدامات منجر به افزایش آگاهی عموم مردم از واقعیت تلخ و غیر قابل پذیرش «برجام» شود.

معاونت علمی و پژوهشی سازمان بسیج دانشجویی در راستای رسالت گفتمان‌سازی خود اقدام به انتشار این پاسخ‌ها به صورت عمومی می‌نماید.

۱. با توجه به اینکه در بند ۲۳ متن اصلی برجام آیا این امکان وجود دارد که با فرارسیدن روز انتقال، دولت ایالات متحده آمریکا بعد از تعقیب اقدامات مربوط موفق به لغو تحریم‌های ایالات متحده مقرر در نشود؟ در صورت عدم امکان لغو تحریم‌ها، در این حالت وضعیت حقوقی فیما بین ایران و ایالات متحده و کشورهای ثالث چه گونه خواهد بود؟ آیا بیان ذکر شده در برجام به معنای حفظ کامل ساختار تحریم‌های آمریکوتنها ارائه یک تخفیف تحریمی به ایران نبوده و تنها بخش‌های اندکی از تحریم‌های آمریکا تعلیق نخواهند شد؟
- دولت آمریکا در بند ۲۳ متن اصلی تنها متحد به پیگیری لغو تحریم‌های مشخص شده در ضمیمه دوم می‌شود. براساس برجام دولت آمریکا متحد به نتیجه نشده است. اگر لغو تحریم‌ها رخ ندهد، تنها راه باقی مانده ادامه دادن مسیر تعیین شده در برجام یعنی توقف موقت اجرا خواهد بود. قوانین تحریمی باقی مانده و تنها دولت آمریکا در اجرا آنها را متوقف می‌کند. در این فضا اعتماد برای حضور در اقتصاد ایران شکل نخواهد گرفت.
- حفظ ساختار تحریم از سوی دولت آمریکا به دو معنا رخ داده است: اول اینکه ساختار و سازوکارهای حقوقی قوانین تحریم پابرجا مانده است. یعنی تمامی قوانین تحریمی کنگره آمریکا که بخش اصلی تحریم‌های آمریکا علیه ایران را شکل می‌دهند، باقی می‌ماند. در برجام تنها برخی از این قوانین به صورت موقت اجرایشان متوقف می‌شود. اما بخش قابل توجهی دیگری که از نظر دولت آمریکا تحریم‌های غیرهسته‌ای بوده (حمایت از تروریسم، حقوق بشر و سلاح‌های کشتار جمعی) باقی خواهد ماند.
- معنای دوم اینکه از نظر موضوعی، ساختمان تحریم‌ها باقی مانده و تنها برخی از اجزای این ساختمان به صورت موقت اثر اجرایی ندارند. هنوز سیستم بانکی ایران به عنوان منطقه پولشویی (بر اساس بند a بخش ۱۲۴۵ قانون NDAA 2012) شناخته می‌شود و همچنان همکاری اقتصادی با بانک‌های ایران ریسک حضور در اقدامات پولشویی را داراست. آمریکا می‌تواند هریک از بانک‌های ایرانی را که بخواهد به عنوان موسسه مالی تامین کننده فعالیت‌های تروریستی و یا همکاری با نهادهای حامی تروریسم، تحریم کند.
- در حوزه نفتی نیز باقی ماندن حالت عدم دسترسی به پول نفت یا قفل شدن پول‌های نفتی باقی مانده و آثار خود را بر اقتصاد ایران خواهد گذاشت. خریداران جدید نیز باید با هماهنگی دولت آمریکا اقدام به خرید نفت کنند.

ریسک همکاری اقتصادی با ایران نیز به دلیل بازگشت پذیری سریع تحریم‌ها همچنان بالاست. در نتیجه از نظر موضوعی نیز بخش مهمی از ساختمان تحریم‌ها باقی می‌ماند.

۲. نحوه انشای مفاد برجام به نحوی است که به نظر میرسد جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک حاکمیت - نه صرفاً قوه اجرایی دولت جمهوری اسلامی ایران - برجام را خواهد پذیرفت اما مستند به بندهای متعدد برجام از جمله بندهای ۲۳ و ۲۵ ایالات متحده، اولاً به عنوان قوه اجرایی و نه قوه مقننه فدرال و ثانیاً به عنوان قوه اجرایی فدرال و در قالب محدودیتهای آن و فارغ از قوه اجرایی و مقننه ایالات این کشور برجام را پذیرفته است؟ این عدم تعادل در سطح پذیرش برجام هرچند تا حدودی ریشه در ویژگی خاص نظام حقوقی ملی دو طرف دارد لیکن زمینه فرار از اقدامات مورد پذیرش توسط ایالات متحده آمریکا را به همراه دارد؛ در این خصوص چه تدبیری اندیشیده شده است؟

➤ یکی از زیرکی‌های آمریکا در تنظیم برجام ایجاد تمایز میان قوای داخلی آمریکا در متعهد شدن به مفاد برجام است. بر این اساس و همانطور که در بند ۱۱ ضمیمه پنجم تصریح شده است، «ایالات متحده آمریکا، وفق اختیارات ریاست جمهوری، اقدام به صدور دستورهای توقف که از «روزاجرا» واجد اثر می‌شود، خواهد نمود که موجبات توقف اعمال تحریم‌های مرتبط هسته‌ای مبتنی بر قوانین موضوعه به نحو مصرح در بخش‌های ۱۷-۱ تا ۱۷-۲ این پیوست را فراهم خواهد کرد.»

نکته قابل توجه این است که اختیارات رئیس جمهور آمریکا در توقف موقت اجرا بر اساس ظرفیت قانونی (ویورها/ صرف نظر کردن) انجام می‌شود که در قوانین موضوعه آمریکا حدودش توسط کنگره مشخص می‌شود. این رویه هیچ قالب مشخص و همیشگی ندارد و بنا به تشخیص کنگره تعیین می‌شود. کنگره می‌تواند در برخی قوانین اختیار «ویورها/ صرف نظر کردن» را به رئیس جمهور بدهد و یا ندهد. کیفیت این اختیار نیز می‌تواند متفاوت باشد. رئیس جمهور آمریکا در صورت استفاده از این اختیار باید به کنگره گزارش دهد و گواهی کند که شرط استفاده از این اختیار محقق شده است (در قانون ایسا (۱۹۹۶) کنگره از رئیس جمهور خواسته است که گواهی دهد صرف نظر کردن از اجرای تحریم‌ها برای منافع ملی آمریکا / اهمیت (important) دارد، در قانون جامع تحریم ایران (سیسادا ۲۰۱۰) باید گواهی دهد که برای منافع ملی آمریکا ضروری (necessary) است، در قانون کاهش تهدید ایران (TRA

2012) باید گواهی کند که برای منافع ملی واجب (essential) است و در مورد تحریم‌های سلاح‌های کشتار جمعی هم باید گواهی کند که برای منافع ملی حیاتی (vital) است.

همچنین مدت زمان اعتبار ویورها/ صرف نظر کردن نیز محدود است و رئیس جمهور برای ادامه یافتن توقف موقت اجرای قوانین باید قبل از پایان بازه زمانی ویور/ صرف نظر کردن، آنها را مجدد تمدید کند. در قوانین آمریکا هم بازه‌های ۱۲۰ روزه و هم ۱۸۰ روزه وجود دارد. البته کنگره می‌تواند این مدت زمان را کم یا بیشتر کند. از آنجا که قوانین کنگره بازه‌های تاثیر ۵ ساله داشته و باید در انتهای آن دوباره بررسی و تصمیم‌گیری شود، این امکان وجود دارد که در تمدید قوانین حدود اختیارات رئیس جمهور را تغییر دهند.

اگر تغییر اختیارات رئیس جمهور آمریکا از سوی کنگره صورت پذیرد و در حالت جدید رئیس جمهور آمریکا نتواند تحریم‌های مشخص شده در برجام را موقتا متوقف کند، نقض برجام صورت نگرفته چرا که دولت آمریکا متعهد بر انجام برجام بر اساس اختیارات خودش شده است. تنها راه پیش روی رئیس جمهور آمریکا و تو کردن قانون اصلاح شده توسط کنگره است که در برجام تعهدی مبنی بر این موضوع وجود ندارد.

۳. نظر به زیربند ۱۶ بند C و زیربند ۲۰ بند D به ترتیب مرتبط با روز اجرا و روز انتقال، برخی مفاد اتحادیه اروپایی لغو و برخی مفاد اتحادیه تعلیق میشود، دلیل اینکه در روز اجرا مفاد *Council Decision* 2010/413/CFSP تعلیق می شود و نه لغو چیست؟ از آنجایی که تحریم‌های اروپا ناشی از "تصمیمات شورا" و "مقررات شورا" بوده و تصمیمات شورا زیربنای مقررات آن هستند آیا این موضوع به منزله تعلیق بخشی از تحریم‌ها در روز اجرا بجای لغو آنها نیست؟ باتوجه به اینکه تحریم‌های اروپا در تحریم‌های ثانویه آمریکا نیز موجود هستند، تعلیق تحریم‌های اروپا (حتی در همین حد موجود در برجام) در صحنه عمل تغییری در ساختار تحریم‌های کشور و اثرات آن ایجاد خواهد کرد؟

➤ بر اساس برجام اتحادیه اروپا متعهد شده است تا در روز اجرا برخی از مفاد مقررات اجرایی (Council Regulation) مصوبه ۲۰۱۲ را لغو و مفاد مرتبط در تصمیم شورا (Council Decision) مصوبه ۲۰۱۰ را تعلیق کند. تفاوت این دو پدیده حقوقی در این است که مقررات اجرایی تعیین کننده شیوه اجرای تصمیم شورا است و تا زمانی که تصمیم شورا وجود نداشته باشد، مقررات اجرایی نمی‌تواند وجود داشته باشد. به عبارت دیگر اتحادیه اروپا تصمیم سیاسی خود را در تصمیم شورا می‌گیرد و اخذ

مقررات اجرایی نیازی به همراه کردن اراده‌های سیاسی ندارد و تنها هماهنگی‌های اجرایی لازم است و مسیر بسیار سریعی را طی خواهد کرد. به همین دلیل است که اروپا در تعیین مصادیق تحریم که به طور گسترده در سال ۲۰۱۲ رخ داد، سریع عمل کرد چرا که قانون مشروعیت بخش آن از قبل وجود داشت. در نتیجه آنچه که در توافق وین رخ داده است همان تعهدی است که اتحادیه اروپا در بیانیه لوزان وعده داده بود. در آن بیانیه اتحادیه اروپا متعهد به خاتمه دادن به اجرای (Terminate implementation) تحریم‌ها شده بود. اروپا در واقع به تعلیق تحریم‌های خود متعهد شده است و قابلیت بازگشت‌پذیری سریع را خواهد داشت.

۴. تحریم‌هایی که به موجب قطعنامه های سازمان ملل متحد، دستور العمل اجرایی رئیس جمهور آمریکا و اتحادیه اروپایی وضع شده است، به موجب برجام لغو شده است یا تعلیق؟
➤ وضعیت تحریم‌ها در برجام:

تحریم‌های اصلی علیه ایران از نظر نهاد وضع کننده به تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل، تحریم‌های اتحادیه اروپا، تحریم‌های دولت آمریکا و تحریم‌های کنگره آمریکا؛ تقسیم می‌شود. وضعیت هر کدام از دسته‌های فوق در برجام به شرح زیر است:

تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل: بر اساس برجام به موجب تصویب قطعنامه ۲۲۳۱ که از روز اجرا موثر می‌شود، تحریم‌های وضع شده در قطعنامه‌های گذشته یعنی قطعنامه ۱۶۹۶، ۱۷۳۷، ۱۷۴۷، ۱۸۰۳، ۱۸۳۵ و ۱۹۲۹ لغو خواهد شد. اما از آنجایی که در بند ۱۲ این قطعنامه در صورت اعتراض یکی از اعضای برجام، به صورت خودکار تمامی تحریم‌های لغو شده بعد از ۳۰ روز بازمی‌گردند بدون آنکه مسیر طبیعی خود را طی کنند، نمی‌توان این لغو را یک لغو مطلق دانست بلکه می‌توان آن را لغو مشروط عنوان کرد.

تحریم‌های اتحادیه اروپا: بر اساس برجام اتحادیه اروپا متعهد شده است تا در روز اجرا برخی از مفاد مقررات اجرایی (Council Regulation) مصوبه ۲۰۱۲ را لغو و مفاد مرتبط در تصمیم شورا (Council Decision) مصوبه ۲۰۱۰ را تعلیق کند. تفاوت این دو پدیده حقوقی در این است که مقررات اجرایی تعیین کننده شیوه اجرای تصمیم شورا است و تا زمانی که تصمیم شورا وجود نداشته باشد، مقررات اجرایی نمی‌تواند وجود داشته باشد. به عبارت دیگر اتحادیه اروپا تصمیم سیاسی خود

را در تصمیم شورا می‌گیرد و اخذ مقررات اجرایی نیازی به همراه کردن اراده‌های سیاسی ندارد و تنها هماهنگی‌های اجرایی لازم است و مسیر بسیار سریعی را طی خواهد کرد. به همین دلیل است که اروپا در تعیین مصادیق تحریم که به طور گسترده در سال ۲۰۱۲ رخ داد، سریع عمل کرد چرا که قانون مشروعیت بخش آن از قبل وجود داشت.

در نتیجه آنچه که در توافق وین رخ داده است همان تعهدی است که اتحادیه اروپا در بیانیه لوزان وعده داده بود. در آن بیانیه اتحادیه اروپا متعهد به خاتمه دادن به اجرای (Terminate implementation) تحریم‌ها شده بود. اروپا در واقع به تعلیق تحریم‌های خود متعهد شده است و قابلیت بازگشت‌پذیری سریع را خواهد داشت.

تحریم‌های دولت آمریکا: برخی از تحریم‌های آمریکا علیه ایران به واسطه صدور دستورات اجرایی رئیس جمهور (Executive Orders) است. تاکنون ۱۷ دستور اجرایی رئیس جمهور آمریکا به منظور اعمال تحریم ایران صادر شده است. لیست این دستورات اجرایی به شرح زیر است:

۱. دستور شماره ۱۲۱۷۰؛ ۱۴ نوامبر ۱۹۷۹
۲. دستور شماره ۱۲۹۳۸؛ ۱۴ نوامبر ۱۹۹۴
۳. دستور شماره ۱۲۹۵۷؛ ۱۵ مارس ۱۹۹۵
۴. دستور شماره ۱۲۹۵۹؛ ۶ می ۱۹۹۵
۵. دستور شماره ۱۳۰۵۹؛ ۱۹ آگوست ۱۹۹۷
۶. دستور شماره ۱۳۲۲۴؛ ۲۳ سپتامبر ۲۰۰۱
۷. دستور شماره ۱۳۳۸۲؛ ۲۸ ژوئن ۲۰۰۵
۸. دستور شماره ۱۳۴۳۸؛ ۱۷ جولای ۲۰۰۷
۹. دستور شماره ۱۳۵۵۳؛ ۲۸ سپتامبر ۲۰۱۰
۱۰. دستور شماره ۱۳۵۷۴؛ ۲۳ می ۲۰۱۱ (در روز اجرا لغو می‌شود)
۱۱. دستور شماره ۱۳۵۹۰؛ ۲۰ نوامبر ۲۰۱۱ (در روز اجرا لغو می‌شود)
۱۲. دستور شماره ۱۳۵۹۹؛ ۵ فوریه ۲۰۱۲
۱۳. دستور شماره ۱۳۶۰۶؛ ۲۲ آوریل ۲۰۱۲
۱۴. دستور شماره ۱۳۶۰۸؛ ۱ می ۲۰۱۲

۱۵. دستور شماره ۱۳۶۲۲؛ ۳۰ جولای ۲۰۱۲ (در روز اجرا لغو می‌شود)
 ۱۶. دستور شماره ۱۳۶۲۸؛ ۹ اکتبر ۲۰۱۲ (در روز اجرا بند ۵ تا ۷ و ۱۵ لغو می‌شود)
 ۱۷. دستور شماره ۱۳۶۴۵؛ ۳ ژوئن ۲۰۱۳ (در روز اجرا لغو می‌شود)
- بر اساس متن برجام (بند ۱۷، ۴ ضمیمه پنجم) از ۱۷ دستور اجرایی فوق تنها ۴ دستور ۱۳۵۷۴، ۱۳۵۹۰، ۱۳۶۲۲، ۱۳۶۲۸ و بخشی از دستور ۱۳۶۳۸ قرار است لغو شود.

تحریم‌های کنگره آمریکا: براساس برجام رئیس جمهور آمریکا متحد شده است وفق اختیارات خود اقدام به توقف موقت اجرای قوانین تحریمی کنگره کند (در این زمینه هیچ گونه لغوی در کار نیست). اما این توقف موقت اجرا شامل تمامی قوانین تحریمی کنگره نمی‌شود. قوانین تحریمی کنگره آمریکا علیه ایران به شرح زیر است:

۱. قانون تحریم ایران (ایسا ۱۹۹۶)
۲. قانون عدم اشاعه ایران، کره شمالی و سوریه (INKSA) (دربرجام هیچ اشاره‌ای به این قانون نشده است)
۳. قانون منع اشاعه هسته‌ای ایران (INPPA, 2002) (در برجام هیچ اشاره‌ای به این قانون نشده است)
۴. قانون حمایت از آزادی در ایران (IFSA) (در برجام هیچ اشاره‌ای به این قانون نشده است)
۵. قانون جامع تحریم ایران و کاهش سرمایه‌گذاری (سیسادا ۲۰۱۰) (در برجام یک بند از بندهای تحریمی این قانون شامل توقف موقت اجرا می‌شود)
۶. قانون اختیارات دفاع ملی برای سال مالی ۲۰۱۲-۲۰۱۳ بخش ۱۲۴۵ (NDAA.2012) (در برجام بند d1 و d3 از بخش ۱۲۴۵ شامل توقف موقت اجرا می‌شود)
۷. قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر در سوریه (TRA 2012)
۸. قانون آزادی و مقابله با اشاعه ایران (IFCA, 2012) (بندهای (d), (1)(c) and 1244(c)(1) and 1246(a) and 1247(a) and (c), (i)(1)(a) and 1245(a)(1)(A) شامل توقف موقت اجرا می‌شود)

همچنین برخی از قوانین کنگره وجود دارد که اختصاص به ایران نداشته اما برخی از نهادها و بانک‌های ایران مصداق اجرای این قوانین تشخیص داده شده‌اند مانند قانون وطن‌پرستی آمریکا.

بر اساس برجام موارد مهم زیر شامل توقف موقت اجرا نمی‌شود:

➤ بندهای باقی مانده از قانون سیسادا:

- بند (b(2) از بخش ۱۰۳
- بند (b(3) از بخش ۱۰۳
- بند (c(2)(A) از بخش ۱۰۳: تحریم موسسات مالی خارجی که برای دولتمردان ایرانی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی خدمات ارائه دهند.
- بند (c(2)(B) از بخش ۱۰۳: تحریم موسسات مالی خارجی که به افراد و نهادهایی که بر اساس قطعنامه‌های ۱۷۳۷، ۱۷۴۷، ۱۸۰۳ و ۱۹۲۹ شورای امنیت سازمان ملل تحریم شده‌اند، ارائه خدمات می‌دهند.
- بند (c(2)(C) از بخش ۱۰۳: تحریم موسسات مالی خارجی که در امر پولشویی برای مقاصد مطرح شده در بند A,B اشاره شده است
- بند (c(2)(D) از بخش ۱۰۳: تحریم موسسات مالی خارجی که به بانک‌های ایرانی و همچنین بانک مرکزی ایران خدماتی ارائه دهند که منجر به انجام اقدامات توصیف شده در بند A,B شود.
- بند (c(2)(E)(i) از بخش ۱۰۳: تحریم موسسات مالی خارجی که تراکنش مالی و یا خدمات مالی مهمی به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و یا سایر افرادی که بر اساس قانون حالت فوق العاده دارایی‌های آنها بلوکه شده است؛ ارائه دهند.
- بند (c(2)(E)(ii)(III) از بخش ۱۰۳: تحریم موسسات مالی خارجی که تراکنش مالی و یا خدمات مالی مهمی به موسسه مالی که دارایی‌هایش به دلیل ارتباط با حمایت ایران از تروریسم بین‌المللی بلوکه شده است.
- بخش ۱۰۵: تحریم افرادی که در موضوع نقض حقوق بشر در ایران مسئول شناخته می‌شوند.
- بخش ۱۰۶: دولت آمریکا با نهادهایی که فناوری‌های حساس را به ایران صادر می‌کنند وارد معامله اقتصادی نخواهد شد.
- بخش ۱۰۸: اعمال تحریم‌های مشخص شده در قطعنامه‌های سازمان ملل.
- بخش ۳۰۳: ایجاد محدودیت برای کشورهایی که مقررات کنترل صادرات را رعایت نکرده و منجر به توسعه تسلیحات کشتار جمعی و سیستم‌های هدایت کننده و تروریسم بین‌المللی می‌شوند.

بندهای باقی‌مانده از قانون NDAA, 2012:

- بند c از بخش ۱۲۴۵: بلوکه شدن دارایی‌های موسسات مالی ایران در آمریکا
- بند d(4) از بخش ۱۲۴۵ (تحریم تراکنش‌های مالی خرید نفت از ایران)

➤ بندهای باقی‌مانده از قانون IFCA

- بند d از بخش ۱۲۴۷: تحریم تراکنش مالی نفت ایران و قفل شدن آنها
- بند e از بخش ۱۲۴۷: تحریم تراکنش مالی خرید گاز از ایران و قفل شدن آنها
- بخش ۱۲۴۸: تحریم صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران
- و ...

۵. با توجه به بند ۲۹ متن اصلی برجام ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا به چه میزان و با چه محکی از اتخاذ هرگونه سیاست به منظور اثر مستقیم و منفی بر عادی سازی روابط تجاری و اقتصادی به ایران که ناهماهنگ با اقدامات ایشان بر اساس برجام باشد، خودداری خواهند نمود؟ به عبارت دیگر ذکر صرفاً بارعایت سایر قوانین و مقررات مرتبط خود زمینه اتخاذ سیاست‌های خصمانه آنها را میسر نخواهد کرد؟

۶. با توجه به بند ۳۰ متن اصلی برجام آیا اتحادیه اروپایی و آمریکا امکان وضع تحریم‌ها را بر اساس

سایر جهاتی (حقوق بشر، تروریسم و ...) که در قوانین این کشورها مقرر میشود را دارد؟

➤ بر اساس متن برجام در بندهای ۲۶ و ۲۹ و ۳۰ از متن اصلی، اتحادیه اروپا متعهد شده است تا از اعمال تحریم‌های مشخص شده در برجام به بهانه‌های دیگر خودداری کند. به نظر می‌رسد این تصریح دست اتحادیه اروپا از اعمال مجدد این تحریم‌ها را از نظر حقوقی خواهد بست. اما توجه به دو نکته ضروری است: اول اینکه تحریم‌های حقوق بشری اتحادیه اروپا کما فی السابق ادامه دارد. تصمیم شورا اتحادیه اروپا به شماره ۲۰۱۱/۲۳۵ که تحریم‌های حقوق بشری علیه ایران اعمال کرده است، بدون هیچ تغییری ادامه خواهد یافت و برجام منعی برای ادامه این قانون تحریمی قرار نداده است. دوم اینکه اتحادیه اروپا در گذشته نشان داده است که به قواعد حقوقی پایبند نبوده و علی‌رغم آنکه چندین بانک و نهاد ایرانی از جمله بانک ملت، بانک تجارت و شرکت ملی نفت کش از دادگاه عالی اروپا رای لغو تحریم‌های خود را گرفته بودند، اما این اتحادیه اروپا به بهانه‌های دیگری این بانک‌ها و شرکت ملی نفت کش را در لیست تحریمی خود قرار داد.

➤ دولت آمریکا بر اساس بند ۲۶ متن اصلی برجام، تعهد خود مبنی بر عدم بازگرداندن تحریم‌های مشخص شده در ضمیمه دوم برجام را «در چارچوب نقش مشخص رئیس جمهور و کنگره» بیان کرده است. با توجه به اختیارات محدود رئیس جمهور آمریکا در توقف اجرای تحریم‌ها و نیز باقی ماندن بخش مهمی از تحریم‌های آمریکا در قالب عبارت تحریم‌های غیرهسته‌ای؛ به نظر نمی‌رسد دولت آمریکا از اعمال مجدد تحریم‌ها در قالب‌های دیگر خودداری کند. آدام ژوبین معاون وزارت خزانه‌داری آمریکا تصریح کرده است که: «ما به صراحت به سران ایران اعلام کرده ایم که اگر ببینیم هریک از بانک‌هایی که از فهرست تحریم‌ها خارج می‌شوند به حمایت از حزب الله و نیروی قدس و فعالیت‌های غیرقانونی بالستیک ایران مبادرت کنند، بار دیگر این بانک‌ها در فهرست تحریم‌ها قرار خواهند گرفت» این صحبت به معنای باقی ماندن با قدرت تحریم‌های غیرهسته‌ای و عدم انجام تعهد مندرج در برجام می‌باشد.

۷. توجه و توان برجام در توقف تلاش آمریکا برای حفظ و تداوم فضای روانی سنگین تعامل با ایران،

به عنوان یکی از اصلی‌ترین عوامل بی‌اثر کردن تخفیف تحریمی چیست؟ اکنون در برجام چگونه

راه‌های بهانه‌جویی و اعمال فشار آمریکا و هم پیمانانش مسدود شده است؟ چگونه می‌توان

راستی‌آزمایی وجود «اراده سیاسی» در طرف مقابل برای تخفیف تحریم‌ها در برجام را داشت؟

- همانطور که از بررسی تحریم‌های اعمال شده علیه ایران مشخص می‌شود برخی از محدودیت‌های موجود در این زمینه ناشی از جو روانی و غیر رسمی است که از سوی دولتمردان آمریکایی ایجاد شده است. سوال مهم این است که آیا آمریکا می‌تواند این فشار غیررسمی و روانی را بعد از برجام حفظ کند. در پاسخ به این سوال نکات زیر باید مد نظر قرار گیرد:
- دولت آمریکا بر اساس برجام تنها به توقف موقت اجرای برخی از تحریم‌ها متعهد شده است. بخش مهمی از قوانین و همچنین بسترهای حقوقی آن همچنان باقی مانده و واجد اثرگذاری هستند. برای مثال بر اساس بند a از بخش ۱۲۴۵ قانون NDAA نظام بانکی ایران منطقه نگران کننده در زمینه پولشویی تشخیص داده شده است. این مساله در برجام بدون تغییر باقی مانده است، در نتیجه طبیعی است که آمریکا به موسسات مالی سایر کشورها هشدارهای لازم را برای عدم آسیب دیدن از طریق همکاری با نظام بانکی ایران اعلام کند و یا بر اساس این قوانین فشار روانی لازم را شکل دهد. از طرف دیگر قوانین دیگر تحریمی از جمله تحریم‌های مشخص شده در قانون سیسادا وجود دارد که بر اساس برجام قرار نیست اجرای آنها متوقف شود، در نتیجه باقی ماندن آنها و اجرای آنها از سوی دولت آمریکا ریسک همکاری با بانک‌ها و نهادهای ایرانی را حفظ خواهد کرد. پس می‌توان گفت که آمریکا ظرفیت قانونی لازم برای حفظ جو روانی علیه ایران که منجر به عدم همکاری اقتصادی دیگر کشورها با ایران شود را داراست. تجربه دو سال اجرای توافق ژنو بسیار درس آموز خواهد بود. آمریکا با جریمه کردن بانک‌های خارجی به دلیل همکاری با اقتصاد ایران که بیش از ۱۲ میلیارد دلار شد، جو روانی سنگین علیه همکاری اقتصادی با ایران را مدیریت کرد.
- نکته دیگر در این زمینه عدم توانایی در اثبات فعالیت‌های غیر رسمی برای حفظ بر ایران است. این گونه فعالیت‌ها به صورت غیررسمی، غیر شفاف و خارج از عرف‌های سیاسی موجود می‌باشد. در نتیجه برای طرف ایرانی اثبات وجود چنین فشارهایی در کمیسیون مشترک به عنوان مرجع حل اختلافات بسیار سخت است.
- نکته آخر اینکه تجربه تحریم ایران نشان داده است که فشار روانی می‌تواند از فعالیت‌های گروه‌های غیر دولتی صورت پذیرد. برای نمونه فعالیت‌های گروه اتحاد علیه ایران هسته‌ای که با فشار بر شرکت ایتالیایی فیات مانع ادامه همکاری این شرکت با اقتصاد ایران شدند.

۸. با توجه به عدم لغو همه تحریم‌ها و حفظ بلا تکلیفی در فعالین اقتصادی، بعلت حفظ سایه‌ی بازگشت آسان تحریم‌ها و ایجاد ریسک برای شرکت‌ها و افراد فعال در حوزه‌های صنعتی و تجاری برای حضور در ایران از یک سو و از سوی دیگر بعلت بلندمدت و چندین ساله قراردادهای حوزه‌های مهم صنعتی و تجاری، چه تدبیری برای برون رفت از حفظ زیرساخت تحریم غرب و خطرات ناشی از آن صورت گرفته و پیش بینی شده است؟

➤ متأسفانه مساله بازگشت پذیری سریع (snap-back) تحریم‌ها در برجام وجود داشته و همین مساله سبب خواهد شد تا ریسک همکاری اقتصادی با ایران نسبت به قبل از برجام تغییری محسوسی نکند. در نتیجه به نظر نمی‌رسد بتوان تدبیری در برطرف کردن این مساله انجام داد.

۹. با توجه به وضعیت تحریم سوئیفت در توافق جامع که در متن اصلی توافق بر برداشته شدن تحریم آن برای افراد و نهادهای پیوست یک از ضمیمه دوم در بند ۱۹ از متن اصلی توافق تاکید شده ولی در بند ۲۰ از ضمیمه پنجم این تعهد به روز انتقال موکول شده است، زمان رفع مشکلات ناشی از ایجاد محدودیت در ارائه خدمات سوئیفت چه موقع می‌باشد؟

➤ متأسفانه علی‌رغم تاکید متن اصلی برجام در برداشته شدن تحریم سوئیفت در روز اجرا، اما در ضمیمه پنجم موضوع توقف اجرای تحریم خدمات پیام رسانی مالی از جمله سوئیفت بعد از انتقال موکول شده است. به نظر می‌رسد اگر اتحادیه اروپا با حسن ظن به اجرای برجام بپردازد، با خارج شدن افراد و نهادهای مشخص شده در پیوست ۱ از ضمیمه دوم، ممنوعیت ارائه خدمات سوئیفت به آنها برداشته خواهد شد، اما این امر به صورت صریح در ضمیمه پنجم بیان نشده است. در جمع‌بندی می‌توان گفت که استفاده از خدمات سوئیفت فقط برای لیست بانک‌های مشخص شده در پیوست ۱ از ضمیمه دوم در روز اجرا به سختی و با پیگیری‌های مکرر امکان پذیر خواهد بود.

۱۰. در برجام برداشته شدن تحریم مهمی چون دسترسی به درآمدهای نفتی در ابهام جدی است. آیا در برجام راه مشخصی برای بازگشت پول فروش نفت یا گاز پیش بینی شده است؟

➤ متأسفانه در هیچ کجای برجام سخنی از برداشته شدن تحریم درآمدهای نفتی نشده است. نه در ضمیمه دوم و در توضیح تحریم‌ها و نه در ضمیمه پنجم که برنامه اجرایی توافق است. همچنین با بررسی قوانینی که آمریکا متعهد به توقف موقت اجرائیشان شده است، مشاهده می‌شود که بند d4 از بخش ۱۲۴۵ NDAA که مربوط به تحریم تراکنش‌های مالی خرید نفت ایران می‌باشد و همچنین بند d از بند ۱۲۴۷ IFCA که درباره تحریم تراکنش‌های مالی خرید نفت از ایران است، مورد اشاره

قرار نگرفته و در هیچ جای برجام ذکر آن نرفته است. در نتیجه این تحریم‌ها کما فی‌السابق ادامه خواهد یافت و در نتیجه آن خریداران نفت ایران باید درآمدهای ناشی از آن را در یک حساب به نام ایران واریز کرده و ایران تنها می‌تواند از این منابع در تجارت دوجانبه با کشور خریدار نفت استفاده کند. ایران حتی قادر به خرید طلا و انتقال آن به داخل کشور نخواهد بود.

➤ همچنین بند e از بخش ۱۲۴۷ قانون IFCA که درباره تحریم تراکنش مالی خرید گاز طبیعی از ایران می‌باشد، همانند تراکنش مالی نفت ایران در برجام مورد اشاره قرار نگرفته است و در نتیجه اجرای برجام قرار نیست درآمدهای ناشی از فروش گاز (در صورت تحقق یافتن با وارد شدن فازهای پارس جنوبی به بخش تولید گاز) به راحتی در اختیار ایران قرار گیرد.

۱۱. تحریم چرخه دلار تا چه زمان ادامه خواهد یافت؟

➤ تحریم چرخه دلار یا U-Turn از سال ۲۰۰۸ علیه نظام بانکی ایران اعمال شده است. این تحریم از سوی وزارت خزانه‌داری آمریکا وضع شد. بر اساس این تحریم دیگر بانک‌های خارجی قادر به کلیر (clear) کردن تراکنش‌های دلاری بانک‌های ایرانی نیستند. تا قبل از آن بانک‌های خارجی به نیابت از بانک‌های ایرانی این کار را انجام دهند. اما بعد از این مصوبه وزارت خزانه‌داری دیگر این کار امکان پذیر نبود و در نتیجه بانک‌های ایرانی از انجام فعالیت‌های بانکی بر پایه دلار محروم شدند. این تحریم در برجام اشاره نشده است و در نتیجه باقی خواهد ماند. نه در روز اجرا و نه روز انتقال و نه حتی روز خاتمه این تحریم تغییر نخواهد کرد.

۱۲. در چارچوب برنامه زمان‌بندی تنظیم شده، بخشی از رفع تحریم‌ها (اعم از تعلیق یا لغو) در روز اجرا، بخشی در روز انتقال و بخش دیگری در روز خاتمه قطعنامه ۲۲۳۱ اتفاق خواهد افتاد. حال سوال این است که در سه مقطع فوق، چه تحریم‌هایی باقی می‌مانند؟ این بدان معناست که: الف. لیست تحریم‌های شورای امنیت، اتحادیه اروپا و آمریکا (اعم از ۱. تحریم‌های کنگره، ۲. دستورات اجرایی رییس جمهور و ۳. تحریم‌های ایالتی) که در پایان روز اجرا همچنان باقی خواهد ماند (نه لغو می‌شوند و نه تعلیق) کدامند؟ ب. لیست تحریم‌های شورای امنیت، اتحادیه اروپا و آمریکا (اعم از ۱. تحریم‌های کنگره، ۲. دستورات اجرایی رییس جمهور و ۳. تحریم‌های ایالتی) که در پایان روز انتقال همچنان باقی خواهد ماند (نه لغو می‌شوند و نه تعلیق) کدامند؟ ج. لیست تحریم‌های شورای امنیت، اتحادیه اروپا و آمریکا

(اعم از ۱. تحریم‌های کنگره، ۲. دستورات اجرایی رییس جمهور و ۳. تحریم‌های ایالتی) که در پایان روز

خاتمه قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت همچنان باقی خواهد ماند (نه لغو می‌شوند و نه تعلیق) کدامند؟

➤ پاسخ آن قبلاً بیان شد